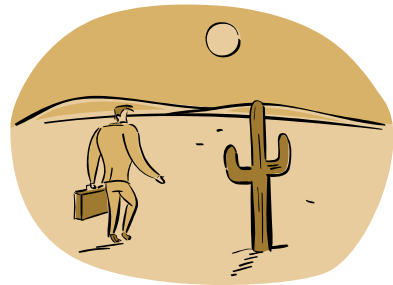

השפעת החברה

רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק ו

(א) דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע ואומר אשרי האיש וגו' וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים:

משנה מסכת אבות פרק ו

(י) אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן קִסְמָא, פַּעַם אָחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וַפְגַע בִּי אָדָם אֶחָד, וְנָתַן לִי שְׁלוֹם, וְהִתְחַזַּרְתִּי לוֹ שְׁלוֹם, אָמַר לִי, רַבִּי מֵאִיזָה מְקוֹם אָתָּה, אָמַרְתִּי לוֹ, מֵעִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אָנִי, אָמַר לִי, רַבִּי רְצוּנָה שֶׁתְּדוּר עִמָּנוּ בְּמִקְוֵמָנוּ וְאֲנִי אֶתֵּן לְךָ אֶלֶף אֶלְפִים דְּנָרֵי זָהָב וְאֶבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אָמַרְתִּי לוֹ אִם אָתָּה נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאֶבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שֶׁבְעוֹלָם, אֵינִי דָר אֶלָּא בְּמִקְוֵם תּוֹרָה, וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאֶלְפֵי זָהָב וְכֶסֶף, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבִשְׁעַת פְּטִירְתּוֹ שָׁל אָדָם אֵין מְלוּזִין לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֶבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר, בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אוֹתָךְ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָה, בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אוֹתָךְ, בְּעוֹלָם

לב לדעת

ידע מצמיח תנוף

הנה, בשכבה תשמור עליה, בקבר, ונקיצות היא תשיחה, לעולם הבא, ואומר, לי הפסוק ולי הנהב נאם ה' צבאות:

רבינו בחיי על בראשית פרק מו פסוק לב

(לב) והאנשים רועי צאן - כלומר משלהם, וכדי שלא תבין כי היו הצאן מאחרים והיו מתעסקים בשכר, לכך הוסיף לומר כי אנשי מקנה היו, להורות שלא היו משל אחרים רק משל עצמם, כי עשירים גדולים היו. ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם מפני שני דברים, האחד שיש בה ריוח גדול בגיזה ובחלב ובולדות, והיא אומנות אינה צריכה יגיעה רבה וטורח גדול ומבלי עון, ועליה הזהיר שלמה בחכמתו (משלי כז) ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים. והשני לפי שהשבטים היו יודעים שיגלו למצרים הם וזרעם, ומפני שהמצריים היו עובדים לצורת הצאן תפשו להם אומנות זו כדי שיהיו זרעם מורגלים בה, ותהא עבודת הצאן רחוקה בעיניהם וכן תמצא רוב הצדיקים והנביאים שהיו רועים, תמצא בהבל (בראשית ד) ויהי הבל רועה צאן, וכן במשה (שמות ג) ומשה היה רועה, וכן שמואל הנביא, וכן שאול ודוד כולם רועים. והטעם בהם כדי שיתרחקו מן הישוב לפי שהרבה עברות נמשכות בסבת חברת בני אדם, כגון רכילות ולשון הרע ושבועת שקר וגלוי עריות וגזל וחמס, וכל מה שהאדם פורש מחברת הבריות הוא נמלט מן העברות, וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העון ומן הגזל והחמס ושאר העברות, והראיה מה שכתוב בלוט (בראשית יט) ויעל לוט מצוער וישב בהר, הוצרך לצאת מסדום פן יספה בעונם, ואחר שיצא משם הלך לצוער שימלט שם כמו שאמר (שם) הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער, לפי שיושביה חדשים מקרוב באו לכך היו עונותיהם מצערין, ואע"פ כן עדיין היה מתירא בצוער מפני פחד העונות המצויים בישוב, על כן הוצרך לצאת משם אל ההר, ועוד ששם מקום התבודדות לנבואה ואין אדם רואה שם דבר שיטריד מחשבתו מן המחשבה בהש"י:

וכבר ידעת כי מגדולי הנביאים היו מתרחקים ופורשים מן הישוב ומתבודדים במדבר אפילו בלא מרעה, והם אליהו ואלישע, הוא שכתוב באלישע (מלכים א יט) וי"ב צמדים לפניו, ופירש מן האומנות הזאת והלך אחריו, הוא שכתוב (מלכים שם) אלכה נא אשקה את אבי ואת אמי ואלכה אחריו, וכתוב (שם) וילך אחרי אליהו וישרתהו. וכן היה בלי ספק מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו להניח עסקי העולם וישובו ומניחין ההשגחה בעניני הגוף ויוצאים אל המדברות להתבודד שם ולהיות מחשבתם דבקה בה' יתברך:

לב לדעת

ידע מצמיח תנוך

היום יום... ל אדר א, ר"ח

אאמו"ר [הרשב"ב- רבי שלום זב שניאורסון] אמר: חסיד יוצר "סביבה". במקרה ולא - עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ועבודה זו כשלעצמה, שאינו יוצר "סביבה" - צריכה לשבור את רוחו כקיסם, ועליו לשאול את עצמו: מה אני עושה בכלל בעולם?

מיתוס גידול הילדים

לפני עשור פרסמה ג'ודית ריץ' האריס, חוקרת עצמאית בארה"ב, ספר בשם "מיתוס גידול הילדים". בספר (שהפך לרב מכר עולמי) טענה המחברת, שחלקם של ההורים בעיצוב אישיותם וזהותם של ילדיהם הוא מזערי. מחצית מהתפתחות אישיותם יש לזקוף לתורשה (= גנים). במחצית השנייה - שותפים ההורים, החברים ובית הספר. מהו הגורם הדומיננטי? - החברים, קבוצת בני אותו הגיל. כך טוענת ריץ' האריס! בשלב הקריטי של עיצוב האישיות - דהיינו: בגיל ההתבגרות - נחלשת השפעת ההורים לעיתים עד לאפס, וגורם ההשפעה הדומיננטי הוא קבוצת בני גילו של המתבגר.

בניגוד לפסיכולוג פרויד שטען שהתקופה המכריעה ביותר בחיי האדם היא תקופת הינקות (ועל כן פרויד בנה תיאוריה שלמה על יחסי האם ותינוקה והשפעתם על חיי האדם), סבורה ריץ' האריס שהתקופה המכריעה היא גיל ההתבגרות. זהו גיל שבו לרוב נעלמים ההורים מחיי הנער ואת מקומם תופסים חבריו!!

מסקנתה היא שלהורים יש חלק מאוד קטן בתוצר הסופי - בעיצוב האישיות של ילדיהם. כמוכן, ההורים יכולים לקלקל ולהרוס. לדוגמה: אם הם נוהגים כלפי ילדיהם באלימות או מזניחים אותם, ואין הילדים חווים אהבה הורית, הם עלולים לפתח נכות רגשית שתשפיע עליהם לרעה במהלך כל חייהם. טענתה של החוקרת - שהשפעת ההורים על עיצוב אישיות ילדיהם היא שולית - מתייחסת ל"הורים לדוגמה" שמשקיעים בילדיהם ועוטים אותם באהבה ובחום. למרות זאת, השפעתם על התוצר החינוכי הסופי הוא זעיר. לכן, אין להטיל על ההורים אשמה כלשהי על כישלון חינוכי. יש להאשים בכישלון רק מי שיכול להצליח, אבל ההורים אינם אחראים להצלחה, ואם היא קיימת

לב לדעת

ידע מצמיח תנוך

היא איננה נזקפת לזכותם. בכך היא שחררה את ההורים מתחושות אשם על כישלון חינוכי. את התוצר הסופי יש לחפש בנבכי הגנים והתורשה ובהשפעת קבוצת בני אותו הגיל.

מדוע השפעת קבוצת בני אותו הגיל גוברת על השפעת ההורים? מפני שפער הגילאים בין ההורים לילדים הוא להם (= להורים) לרועץ. עבור ילד או נער, משמשת קבוצת בני אותו הגיל דוגמה לחיקוי רלוונטית יותר מאשר הוריו.

תיאוריה זו הכתה בתדהמה את הממסד החינוכי והפסיכולוגי בארה"ב, אבל בחלוף זמן קצר היא התחילה לחלחל בתודעה הציבורית.

- מה דעתכן על התיאוריה של ריץ' האריס? האם אתן מסכימות איתה? האם אתן חוות כך את הדברים?

אפקט החשיפה החוזרת

כאשר הושלמה בנייתו של מגדל אייפל בפריס [1889] היו הרוחות בעיר סוערות. רבים התנגדו למה שהם כינו "המפלצת" שתשנה את יופיה של העיר. כיום המגדל אהוב על תושבי פריס ומושך אליו תיירים רבים. זיונץ, פסיכולוג חברתי ידוע, טען כי קירבה גיאוגרפית וחשיפה לגירוי ובכלל זה לבני אדם בתכיפות רבה מעוררת ומגבירה אליו חיבה. שני המאפיינים האלו נבדקו בעשרות מחקרים ונמצאו נכונים גם כאשר הגירוי היה נייטרלי לחלוטין כמו סימני כתב סיני ותצלומי בני אדם לא מוכרים.

לב לדעת

ידע מצמיח תנוך

ההסבר שהתגבש אצל החוקרים היה כי חשיפה חוזרת מעמיקה את היכרותינו עם הגירוי ומפחיתה את אי הוודאות והמניעה כלפיו. כאשר החשיפה לגירוי נובעת מקירבה גיאוגרפית קיים מניע נוסף להגברת החיבה בין אנשים שכנים המכונה: התמודדות עם הבלתי נמנע. אנשים הקרובים במגוריהם זה לזה מצפים שיהיו ביניהם מפגשים תכופים ומתכוננים נפשית וקוגניטיבית אליהם. אף אחד מהם לא היה רוצה לחזור ולפגוש אדם שהוא אינו מחבב בעיקר כאשר הדבר קורה על בסיס יומיומי, בעקבות זאת הוא משכנע את עצמו שהזולת הגר בשכנותו הוא בן אדם חיובי שאם לא כן לא היה עובר לגור בשכנותו. בדרך זו הוא מסיר מעצמו את המתח הכרוך באי חיבתו של השכן. השכן מצידו גם מתנהג כך וכך נוצרת אינטראקציה של ידידות שמזינה את עצמה.

• נסו להציע דוגמאות מחייכן לפעולתו של 'אפקט החשיפה החוזרת'

מהי משמעותה של תיאוריה זו לגבי החיים החברתיים שלנו?

ידע מצמיח תנוך

תסמונת החשיבה הקבוצתית GROUPTHINK .

חשיבה יחד או חשיבה קבוצתית היא מצב שבו חברי קבוצה מסויימת נוטים ל"יישר קו" ולהגיע לקונצנזוס (תמימות דעים) ולאמץ תפיסה משותפת בנושא כלשהו.

MANZ&NECK (1997) , מגדירים את מאפייני תסמונת החשיבה הקבוצתית (שהראשון לזהות אותה היה הפסיכולוג ארווין גני'ס (janis) עוד בשנות ה70).

1. לחץ חברתי ישיר על חברים המביעים דעות אחרות לדעה השלטת.
2. סטריאוטיפים על קבוצות אחרות בארגון וראייתם כ"אויב".
3. רציונליזציה של החלטות הווה על בסיס הצלחות בעבר גם אם התנאים הארגונים והסביבתיים השתנו.
4. אמונה מוחלטת במוסריות הקבוצה והתעלמות מהשלכות אתיות של ההחלטות.
5. צנזורה עצמית של חברי הקבוצה שמא ייחשבו "בוגדים" ברעיון המרכזי.
6. הופעתם של "שומרי מחשבה" הדואגים לכך שהקבוצה לא תקבל ו/או תפרש מידע חיצוני ככזה העשוי לשנות את החלטתה הראשונית.
7. אשליה של אחידות דעים ביחס לפתרון המומלץ.

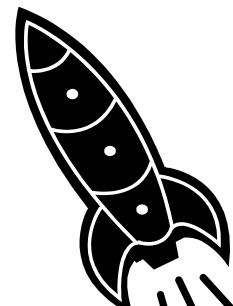
גניס ומאן (1991) מנתחים את תהליכי קבלת החלטות של אדמירל קינג וצוותו טרום המתקפה היפנית על פרל הרבור ומזהים בברור את תסמונת החשיבה הקבוצתית שהביאה לאסון הצבאי הגדול ביותר של האמריקאים עד היום.

בישראל מקובל לייחס את הקונספציה של הדרג המדיני לגבי כוונות המצרים במלחמת יום כיפור לתופעת החשיבה הקבוצתית.

דרי (1996) מגדיר את אסון התרסקות חללית הצלנג'ר ב1986 כליקוי מהותי בתהליך קבלת ההחלטות של סוכנות החלל האמריקאית כפועל יוצא של תסמונת החשיבה הקבוצתית. 73 שניות אחרי ההמראה, המעבורת התרסקה וכל אנשי הצוות ניספו. תכנית החלל האמריקאית עוכבה לשנים רבות. מסתבר שמהנדסים מהחברה שבנתה את הטיל הזהירו את מקבלי ההחלטות בנאס"א מפני התרחשות כזו אולם הם לא הקשיבו לאזהרות. ההקשר הישראלי לכך הוא במסגרת אסון מעבורת החלל הקולומביה שבו נספה הטייס אילן רמון, כשחלק ממסקנות הועדה החוקרת הצביעו על כשלים בתהליכי קבלת החלטות.

• מהן הסכנות הטמונות בתסמונת החשיבה הקבוצתית?

כיצד ניתן לדעתכן לנסות ולמנוע היווצרות של חשיבה קבוצתית?

לב לדעת

ידע מצמיח תנופה